
dus in het geheel niet gerept. Wel werd bijvoorbeeld in artikel 11 gesproken over de godsdienstonderwijzers die als voorgangers op evangelisatieposten werkten of hadden gewerkt.

Tot de Tweede Wereldoorlog was de Nederlandse Hervormde Kerk in haar optreden naar de samenleving vrij krachteloos. De hervormde synode moest op grond van het Algemeen Reglement van 1816 vooral bestuurlijk functioneren. De oorlog bracht daar verandering in, omdat de kerk met het oog op de bezetting haar positie moest bepalen en tot handelen moest overgaan, te meer omdat allerlei andere organisaties ophielden te functioneren. Daartoe werd in 1940 de Commissie voor Kerkelijk Overleg (k.o.) in het leven geroepen. k.o. liet zich bijstaan door een aantal secties en werkgroepen. Eén daarvan was de commissie voor kerk en school.⁷ In november 1940 stuurde deze een rondschrĳven naar de kerkenraden waarin zij wees op de verantwoordelijkheid die de kerk droeg voor het hele onderwijs, dus zowel het openbare als het bijzonder christelijk onderwijs. Na de opheffing van de schoolorganisaties in 1942 werd de commissie omgezet in de Hervormde Raad voor Kerk en School, die als officieel kerkelijk orgaan functies van de schoolorganisaties kon overnemen. Behalve aan praktische zaken besteedde de Raad aandacht aan de doordenking van de verantwoordelijkheid van de kerk voor het onderwijs en op welke wijze deze na de oorlog gestalte zou kunnen krijgen. Zoals in de gehele synodale organisatie en in gesprekken over de roeping van de kerk speelde daarbij het woord ‘(her)kerstening’, dat nauw aansloot bij de gedachte van de volkskerk, een belangrijke rol. Daarmee werd uitgedrukt dat het Nederlandse volk (weer) onder het beslag van het evangelie moest komen en dat de Nederlandse Hervormde Kerk hier een profetische taak had. Ook zou zij weer verloren gegane groepen moeten terugwinnen. Zij had in dit alles een eigen verantwoordelijkheid die niet overgedragen mocht worden aan protestants-christelijke organisaties. Dit kerkbeeld week dus fundamenteel af van de heersende visie binnen de Gereformeerde Kerken. Daarin draagt de kerk als instituut de verantwoordelijkheid voor de verkondiging van het Woord, de bediening van de sacramenten en het diaconaat onder de eigen kerkleden. De leden geven hun maatschappelijke en politieke verantwoordelijkheid gestalte in protestants-christelijke organisaties (de kerk als organisme). Het begrip kerstening vinden we terug in de nieuwe Kerkorde die in 1951 werd ingevoerd en die het vernieuwingsstreven van de Hervormde Kerk consolideerde. Overigens kreeg dit begrip vanuit de verschillende richtingen een verschillende invulling. Voor sommigen betekende het een terugkeer naar de staat met de Bijbel (synode van Dordrecht 1618/1619), voor anderen betekende het streven naar humanisering van de samenleving op

⁷ Voor het volgende zie het artikel in n. 4 en O.V. Henkel, ‘Vijf en twintig jaren kerk en school’, in: O.V. Henkel, W. Dekker, *Vijfentwintig jaren Kerk en School. Referaten uitgesproken ter gelegenheid van het zilveren jubileum van de Raad*, 's-Gravenhage 1965, 7-22; Kalsbeek, *Theologische en wijsgerige achtergronden*, hoofdstuk v.